

УДК 330.147:336.71(477)

*К.Є. Раєвський, канд. екон. наук, проф.,
Київський національний економічний університет;
В.М. Домрачев, канд. фіз.-мат. наук, доц.,
Київське відділення Московського фізико-технічного інституту*

КОНЦЕНТРАЦІЯ КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Основу сталого розвитку економіки країни складає достатній рівень забезпечення підприємництва кредитними ресурсами.

Забезпечення кредитними ресурсами економіки залежить від розвитку банківської системи.

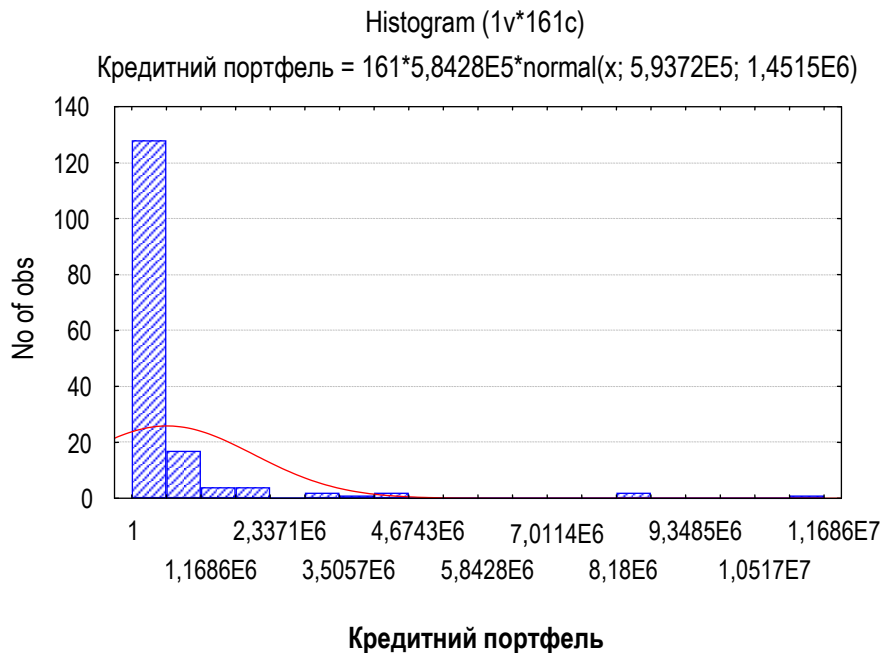
Розглянемо окремі характеристики діяльності банківської системи України в 2006 році (інформація з сайту Національного банку України).

Десять банків (з 166 працюючих) кредитують більше 50 % економічних суб'єктів в Україні.

На гістограмі (рис. 1) по вертикалі вказано кількість банків, по горизонталі – розмір кредитного портфеля, тис. грн.

Основні показники діяльності банків України, млн. грн.

Назва показника	01.01.2001	01.01.2002	01.01.2003	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2006	01.10.2006
Кількість зареєстрованих банків	195	189	182	179	181	186	190
Виключено з Державного реєстру банків з початку року	9	9	12	8	4	1	5
Кількість банків, що знаходяться у стадії ліквідації	38	35	24	20	20	20	20
Кількість банків, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій	153	152	157	158	160	165	166
з них: з іноземним капіталом	22	21	20	19	19	23	32
у т.ч. зі 100 %-ним іноземним капіталом	7	6	7	7	7	9	11
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	13,3	12,5	13,7	11,3	9,6	19,5	25,4
АКТИВИ							
Загальні активи (не скориговані на резерви під активні операції)	39866	50785	67774	105539	141497	223024	299352
Чисті активи (скориговані на резерви за активними операціями)	37129	47591	63896	100234	134348	213878	287459
Високоліквідні активи	8270	7744	9043	16043	23595	36482	37507
Кредити надані	23637	32097	46736	73442	97197	156385	229355
з них:							
кредити, надані суб'єктам господарювання	18216	26564	38189	57957	72875	109020	147335
кредити, надані фізичним особам	941	1373	3255	8879	14599	33156	61808
Довгострокові кредити	3309	5683	10690	28136	45531	86227	131044
з них: довгострокові кредити, надані суб'єктам господарювання	2761	5125	9698	23239	34693	58528	78590
Проблемні кредити (прострочені та сумнівні)	2679	1863	2113	2500	3145	3379	4346
Вкладення в цінні папери	2175	4390	4402	6534	8157	14338	13821
Резерви під активні операції банків	2737	3194	3905	5355	7250	9370	12222
% виконання формування резерву	61,5	85,4	93,3	98,2	99,7	100,05	100,06
з них: резерв на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями	2336	2963	3575	4631	6367	8328	11161
ПАСИВИ							
Пасиви, усього	37129	47591	63896	100234	134348	213878	287459
Балансовий капітал	6507	7915	9983	12882	18421	25451	33256
з нього: статутний капітал	3671	4573	5998	8116	11605	16111	21552
Частка капіталу у пасивах	17,5	16,6	15,6	12,9	13,7	11,9	11,6
Зобов'язання банків	30622	39676	53913	87352	115927	188427	254203
з них:							
кошти суб'єктів господарювання	13071	15653	19703	27987	40128	61214	72191
з них: строкові кошти суб'єктів господарювання	2867	4698	6161	10391	15377	26807	33583

Рис. 1. Гістограма розподілу банків України за розміром кредитного портфеля у 2006 р.

Операція кредитування є головною банківською операцією. За рахунок проведення кредитних операцій банки формують більшу частину своїх доходів. Для підприємців кредит – важливе джерело фінансових ресурсів, питома вага яких у структурі кредитування в даний час зростає. Таким чином, від ефективності проведення банківського кредитування багато в чому залежить успіх або втрачені можливості, а іноді і провали для багатьох суб’єктів кредитних відносин. Особливе значення для розвитку економіки України має кредитування малого та середнього бізнесу.

Мета статті – дослідження та аналіз концентрації капіталу у банківській системі України.

Виклад основного матеріалу. Протягом 2006 року обсяг кредитних операцій банків України зростав (див. табл. 1). Зменшилось інвестиційне кредитування.

В той же час, розширення кредитування тісно пов’язане із кредитним ризиком комерційного банку. Саме він представляє невпевненість у найбільш традиційній для банків України діяльності – кредитуванні. Кредитний ризик є досить складною сукупністю елементів, які викликаються зовнішніми (не регульованими банком) і внутрішніми факторами.

Протягом 2006 року, порівняно з попередніми роками, банки більш уважно ставились до ризиків пов’язаних з кредитуванням. Істотно зменшився темп зростання частки сумнівних кредитів, тоді як резерви, сформовані на відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, значно зросли.

Достатній рівень забезпечення підприємництва кредитними ресурсами значно впливає на розвиток економіки країни.

Результат регресійного дослідження зв’язку динаміки ВВП в Україні та динаміки кредитного портфеля банків України надає наступну залежність:

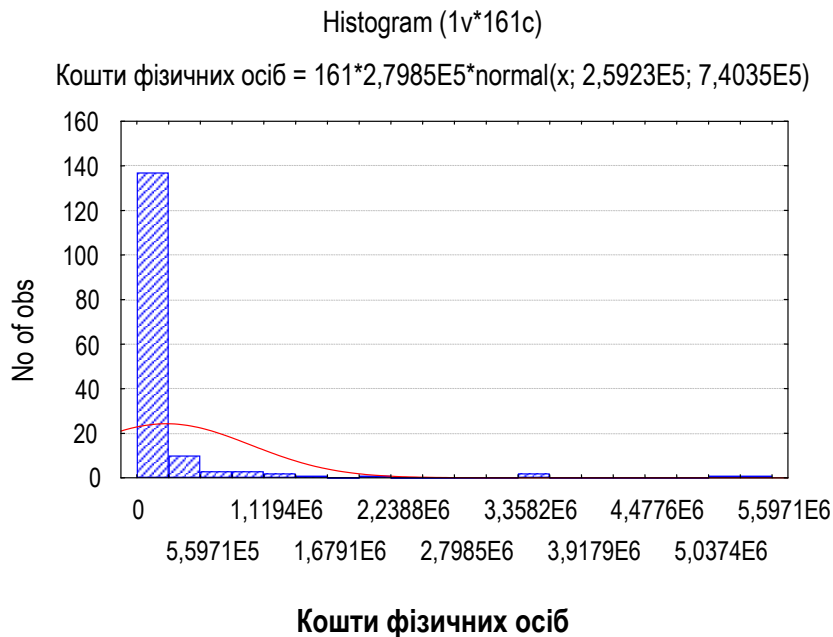
$$\Delta \text{ВВП} = 18,3 \cdot \Delta (\text{Кредитний портфель банків України}), R^2 = 0,96,$$

де Δ відображає приріст (досліджувався кумулятивний помісячний часовий ряд: січень 1996 – вересень 2006 р.).

Основним результатом цієї залежності є те, що збільшення кредитування економіки України призводить до збільшення ВВП.

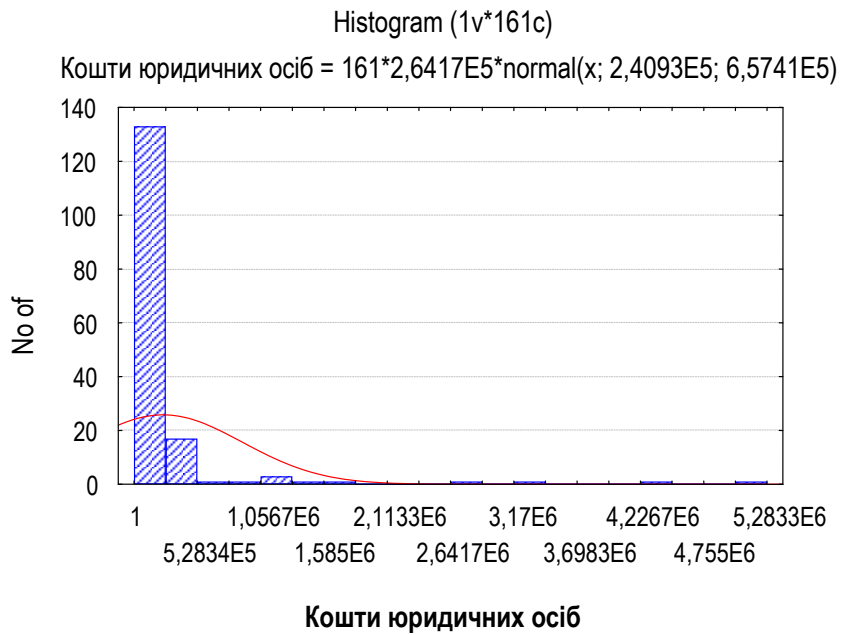
Але все ж кредитних ресурсів в Україні замало.

Як заявив голова відділення КPMG з фінансового злиття в Східній Європі Тамаш Шимонї “Росія та Україна – це золота жила”. На ринках цих країн величезний потенціал зростання, і їм не вистачає банків. Загальний обсяг активів російського банківського сектора складає менше 50 % від національного ВВП, а в Україні цей показник не перевищує 60 %. Проте в Західній Європі загальний обсяг активів банків складає близько 300 % ВВП. При цьому обидві країни є лідерами зростання: банківський сектор України збільшився на 93 % в 2005 р., а російський – на 51 %.

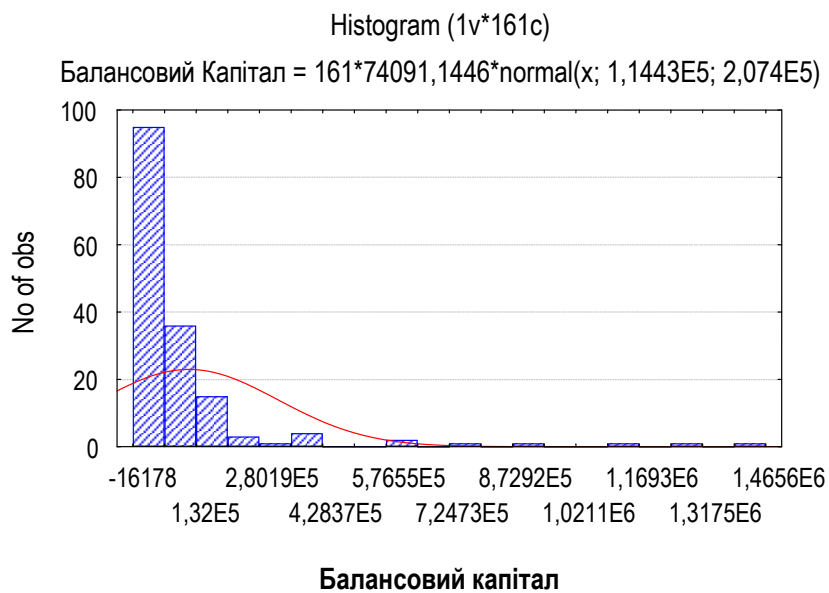
Рис. 2. Гістограма розподілу банків України за розміром вкладів фізичних осіб у 2006 р.

Ресурсна база банків для кредитування складається з залучених коштів та власного капіталу банків. Однак тільки шість банків містять більше половини вкладів фізичних осіб. Це свідчить про те, що більшість вкладників не довіряє свої кошти більшості банків. Сім банків містять більше половини вкладів юридичних осіб.

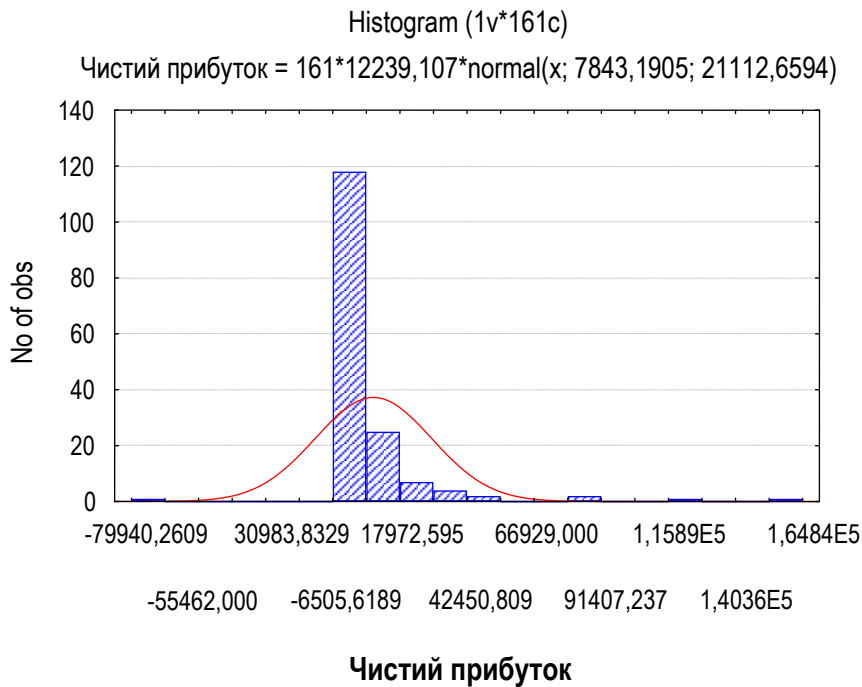
Рис. 3. Гістограма розподілу банків України за розміром вкладів юридичних осіб у 2006 р.

14 банків концентрують більше половини балансового капіталу в Україні.

Рис. 4. Гістограма розподілу банків України за розміром власного капіталу у 2004 р.

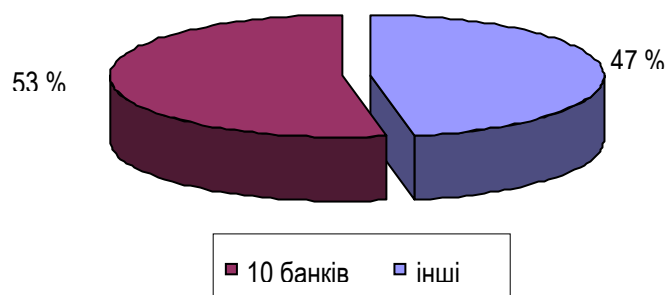
При цьому більшість банків практично не отримують прибутку.

Рис. 5. Гістограма розподілу банків України за розміром прибутку у 2006 р.

Кредитний портфель системи банків України станом на 01.10.2006 тільки на 71,4 % формувався за рахунок залишків на рахунках підприємств та населення.

Для демонстрації факту наявності монополій в банківській системі України розглянемо концентрацію коштів десяти українських банків, які мають найбільший кредитний портфель (вклад в економіку) та входять до групи найбільших та великих банків за результатами роботи на 01.10.2006 [6]. На рис. 6 зображено відношення у процентах частки 10-ти перелічених банків до частки всіх інших банків.

Рис. 6. Розподіл кредитного портфеля банків України станом на 01.10.2006 (джерело: www.bank.gov.ua)

Висновки. Основним висновком даного дослідження є те, що в Україні реально на економіку працює не більше десяти-двадцяти банків, інші є кишеньковими банками. Вкладники (незважаючи на існування Закону про гарантування вкладів фізичних осіб) довіряють свої кошти невеликої кількості банків. Посилення контролю за ризиками з боку Національного банку України та

концентрація капіталу банків (нові вимоги до регулятивного капіталу банків) дозволить інституційно посилити банківську систему України.

Список літератури

1. Бакстер Н. Принципы управления кредитами. – USAID, 1999. – 550 с.
2. Геєць О., Домрачев В., Лондар С. Основи банківської справи та управління кредитними ризиками. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 237 с.
3. Положення НБУ “Про кредитування”, затверджене постановою Правління НБУ від 28 вересня 1995 р. № 246.
4. Положення НБУ “Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків”, затверджене постановою Правління НБУ від 27 березня 1998 р. № 122.
5. Постанова НБУ “Про формування комерційними банками статутними фондів та резервів на покриття можливих втрат за кредитними операціями” від 23 червня 1998 р. № 552.
Отримано 02.11.2006